

Scenariusz zajęć dla klas VII - VIII

Temat: „I wyszedłeś, jasny synku, z czarną bronią w noc...” Powstanie warszawskie –
- przyczyny, przebieg i skutki.

CELE:

Uczeń:

- zna daty: 1 VIII 1944, 2 X 1944;
- zna postacie: Stanisława Mikołajczyka, Kazimierza Sosnkowskiego, Tadeusza Komorowskiego „Bora”;
- wymienia cele akcji „Burza”;
- wymienia cele powstania warszawskiego;
- wyjaśnia pojęcia: akcja „Burza”, godzina „W”;
- wymienia przyczyny niepowodzenia akcji „Burza”;
- wymienia przyczyny klęski powstania warszawskiego;
- wyjaśnia okoliczności powstania planu akcji „Burza”;
- wyjaśnia przyczyny podjęcia decyzji o wybuchu powstania w Warszawie;
- określa stosunek sił Niemców i Polaków przed wybuchem powstania;
- opowiada o przebiegu powstania warszawskiego;
- przedstawia stosunek Stalina oraz aliantów zachodnich do powstania;
- przedstawia skutki powstania warszawskiego;
- podaje argumenty przemawiające za decyzją o wybuchu powstania i przeciw tej decyzji;
- ocenia decyzję o wybuchu powstania.

METODY I FORMY PRACY: wykład informacyjny, rozmowa nauczająca, praca z tekstem podręcznika, praca z planem, praca z tekstem źródłowym, drzewo decyzyjne, praca w grupach, praca zbiorowa.

ŚRODKI DYDAKTYCZNE:

- podręcznik: T. Maćkowski, *Podróże w czasie. Podręcznik do historii dla klasy VIII*; tekst podstawowy, ilustracje,
- prezentacja multimedialna,
- plan Warszawy,
- tekst źródłowy:
- schemat drzewa decyzyjnego,
- flamastry.

Tok lekcji:

Czynności nauczyciela:	Czynności uczniów:
<p>1. Czynności organizacyjno – porządkowe (powitanie klasy, sprawdzenie obecności).</p>	<p>Realizują polecenia nauczyciela dotyczące czynności organizacyjno – porządkowych.</p>
<p>2. Wstęp</p> <p>Temat: „I wyszedłeś, jasny synku, z czarną bronią w noc...” Powstanie warszawskie - przyczyny, przebieg i skutki.</p> <p>Nauczyciel wyjaśnia, iż celem zajęć będzie omówienie okoliczności podjęcia decyzji o wybuchu powstania warszawskiego, jego przebiegu i skutków oraz oceny zrywu.</p>	<p>Uczniowie uważnie słuchają informacji przekazywanych przez nauczyciela.</p>
<p>3. Rozwinięcie</p> <p>A) Akcja „Burza” na Wileńszczyźnie, Polesiu i we Lwowie.</p> <p>Nauczyciel omawia założenia akcji „Burza” na wschodnich terenach Polski i jej skutki. Następnie wyjaśnia przyczyny podjęcia decyzji o rozpoczęciu powstania w Warszawie. Prezentuje sylwetki dowódców Tadeusza „Bora” Komorowskiego, Tadeusza Pełczyńskiego i Antoniego Chruściela, jak również stosunek sił powstańców i Niemców (prezentacja multimedialnej).</p> <p>B) Powstanie warszawskie.</p> <p>Nauczyciel dzieli klasę na grupy i rozdaje instrukcje.</p> <p>Grupa I Na podstawie tekstu podręcznika (rozdział: Przyczyny powstania) oraz tekstu źródłowego (załącznik nr 1) omówcie uwarunkowania polityczne i militarne, które wpłynęły na podjęcie decyzji o wybuchu powstania.</p> <p>Grupa II Na podstawie planu Warszawy (załącznik nr 2), podręcznika odtwórzcie przebieg walk podczas zrywu.</p>	<p>Uczniowie uważnie słuchają informacji przekazywanych przez nauczyciela.</p> <p>Uczniowie realizują polecenie nauczyciela. Następnie przedstawiciele grup prezentują wytwory pracy.</p>

<p>Grupa III <i>Na podstawie tekstu źródłowego (załącznik nr 3) i ilustracji w podręczniku scharakteryzujcie życie ludności cywilnej podczas powstania.</i></p> <p>Grupa IV <i>Korzystając z podręcznika (rozdział: Skutki powstania) i tekstu źródłowego (załącznik nr 4) wyjaśnijcie jakie były przyczyny upadku powstania.</i></p>	
<p>4. Podsumowanie</p> <p>A) <i>Ocena polityczna i militarna powstania.</i></p> <p><i>Nauczyciel zawiesza na tablicy plakat ze schematem drzewa decyzyjnego (załącznik nr 5) i formułuje problem wymagający rozwiązania:</i> POLACY ZASTANAWIAJĄ SIĘ NAD DECYZJĄ O PODJĘCIU POWSTANIA W WARSZAWIE. <i>Uczniowie pod kierunkiem nauczyciela formułują cele i wartości.</i></p> <p><i>Następnie uczniowie podają możliwe rozwiązania, a następnie przytaczają skutki pozytywne i negatywne każdego z wariantów wyboru.</i></p>	<p><i>Odpowiedzi zgłaszających się uczniów (odzyskanie niepodległości, ZSRR nie przejmie Polski, przyczynienie się do zwycięstwa aliantów, Polacy obronią honor, wykażą się bohaterstwem i postawą patriotyczną).</i></p> <p><i>Rozwiązanie 1 – wywołanie powstania. Skutki pozytywne: wyzwolenie Warszawy spod okupacji Niemiec, uchronienie Polski przed komunizmem. Skutki negatywne: śmierć powstańców i ludności cywilnej, zniszczenie Warszawy, prześladowania ze strony Niemiec po klęsce zrywu.</i></p> <p><i>Rozwiązanie 2 – rezygnacja z powstania. Skutki pozytywne: miasto i ludność cywilna ocaleją. Skutki negatywne: uzależnienie od ZSRR w przypadku wyzwolenia stolicy przez Armię Czerwoną, świat nie dowie się o problemach w Polsce.</i></p>

Sporządziła: Magdalena Kuchta, nauczycielka historii PSP im. ks. kard. S. Wyszyńskiego w Lubichowie.

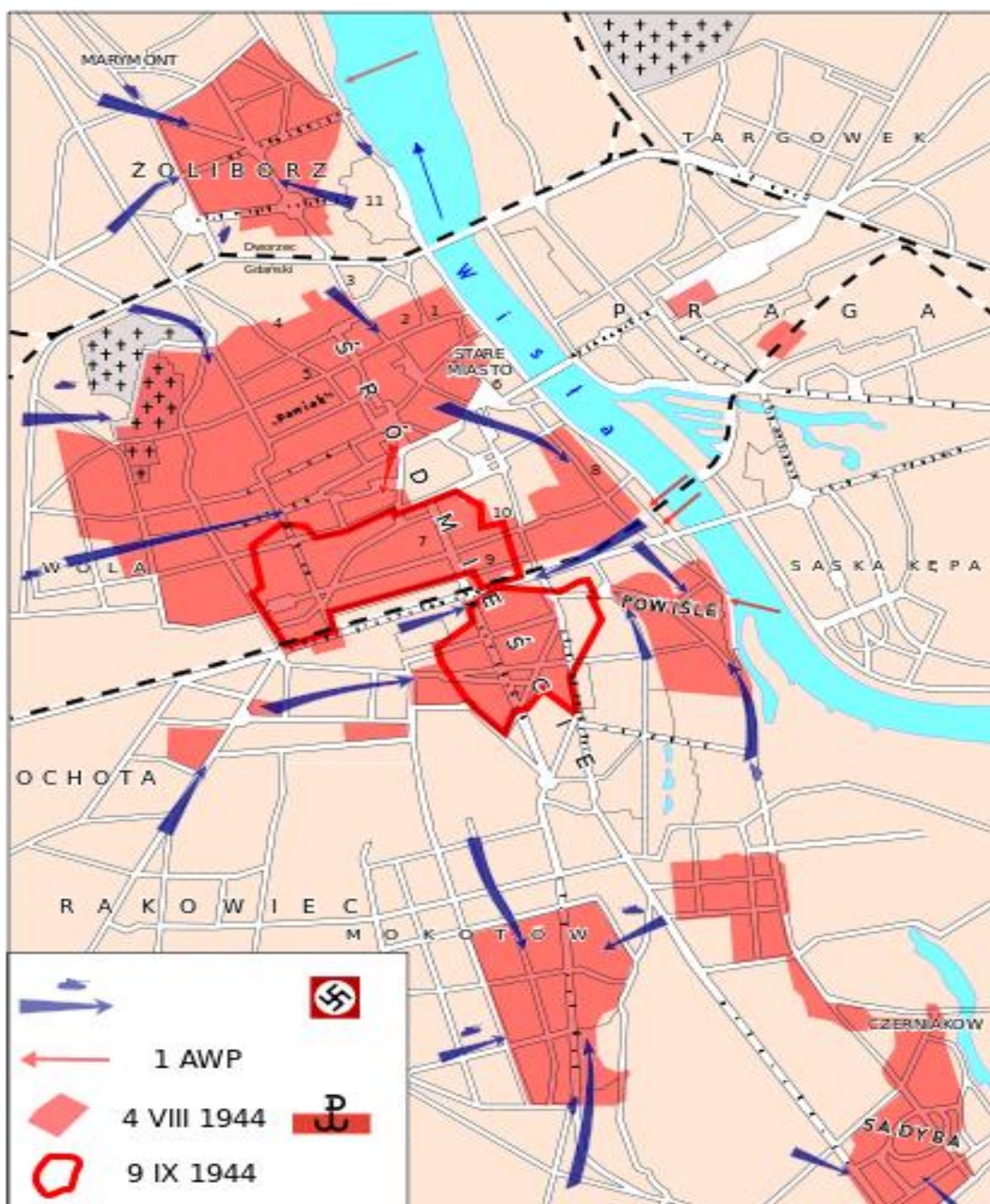
Załącznik nr 1

Tymczasem front wschodni zbliżał się szybko. (...) Komendant Armii Krajowej tak ocenił położenie: armie niemieckiego frontu środkowego zostały rozbite, wróg nie wprowadził na ich miejsce świeżych sił, w jego szeregach widać już objawy rozkładu; ostatni zamach na Hitlera świadczył o możliwości załamania się wroga w każdej chwili. Armie radzieckie bez większych przeszkód dojdą do Wisły i przekroczą ją. W związku z tą oceną gen. Bór zarządził „stan czujności do powstania”. (...) Wrażenie powyższe spowodowała gorączkowa ewakuacja urzędów niemieckich i urzędzeń fabryk w Warszawie oraz przepływające przez miasto fale rozbitków i uciekających ze wschodu volksdeutschów. (...) Sprawa konieczności podjęcia walki powstańczej w Warszawie wyłoniła się w sposób zdecydowany dopiero we wtorek, 25 lipca (...). Przy ocenie położenia ustalono, iż należało „liczyć się z tym, że w najbliższych dniach walki mogą przenieść się w bezpośrednie pobliże Warszawy lub nawet na jej skraje”. (...) W niedzielę, 30 lipca, Komenda Główna uzyskała już konkretne wiadomości o ruchach Armii Czerwonej. Wojska marszałka Rokossowskiego (...) sforsowały Wisłę (...), wysuwając (...) jednostki prawym brzegiem Wisły ku Pradze (...). Odprawa poranna w poniedziałek, 31 lipca, odbyła się pod naciskiem tych zdarzeń (...). Gen. Bór wydał ustny rozkaz płk. Monterowi.

„-Jutro, dokładnie o godzinie 17, rozpocznie Pan operację „Burza” w Warszawie”.

A. Borkiewicz, Powstanie warszawskie 1944, Warszawa 1964, s. 10-15.

Załącznik nr 2

Załącznik nr 3

Położenie Niemców stawało się coraz cięższe. (...) Pułkownik Geibel zorganizował 5 sierpnia po południu odsiecz pod osłoną żywej barykady złożonej z kilkuset schwytanych w okolicy placu Unii Lubelskiej kobiet polskich. Popędzono je pod groźbą zastrzelenia kolumną przed czterema czołgami, na których posadzono również kobiety w celu ochrony przed butelkami zapalającymi; kobiety szły też w dwu szeregach obok czołgów i za nimi pod eskortą żandarmów przebranych w ich chustki i płaszcze. (...) Kobietom kazano powiewać białymi chustkami. Dwa czołgi podpełzły ku barykadzie, zamykającej jezdnię (...), pędząc przed sobą około 200 kobiet. Gdy powstańcy z okien domów zaczęli krzyczeć na nie, by uciekały do nich, kobiety idące przed czołgami rozbiegły się na obie strony pędząc do bram obsadzonych przez powstańców i za barykadę, wśród strzelaniny z obu stron. Pierwszy czołg trafiony butelką zaczął palić się, zeskakujące z niego kobiety zostały poparzone. Następny również stanął w ogniu. Niemcy uchodzili pospiesznie wraz z pozostałymi czołgami w aleję Szucha.

A. Borkiewicz, Powstanie warszawskie 1944, Warszawa 1964, s. 256.

Tymczasem na krzyki Niemców z maltretowani głodem i pragnieniem mieszkańcy zaczęli opuszczać domy, (...) Niemcy (...), grabiąc wszystkich i bijąc, wydzielali rozpoznanych powstańców – bez względu na to, czy mieli opaski czy nie – oraz młodych mężczyzn i rozstrzeliwali ich w sąsiedniej hali. Taki los spotkał też kilka dziewcząt, między innymi jedną z najdzielniejszych kobiet powstania – łączniczkę Szympan (Maria Cetys). Nie uchroniło jej to, że miała amputowaną przed miesiącem rękę; na pytanie: „Bist du Banditin?” odpowiedziało z godnością: „Jestem żołnierzem Armii Krajowej”, za co natychmiast ją zamordowano.

A. Borkiewicz, Powstanie warszawskie 1944, Warszawa 1964, s. 491.

Problemem jest wielka liczba zmarłych i zabitych, chowanych w płytkich grobach, które kopie się pośpiesznie pod niemieckim ostrzałem. Groby ciągną się wzdłuż ulic, z których wyjęto bruki na barykady, w ogrodach, na podwórzach i na pustych miejscach. Sytuacja dzieci, a szczególnie niemowląt, jest najbardziej tragiczna, ponieważ matki utraciły pokarm po wstrząsach, jakie przeżyły. W Śródmieściu przebywało wtedy około 200 000 ludności cywilnej, która już od tygodnia głodowała.

A. Borkiewicz, Powstanie warszawskie 1944, Warszawa 1964, s. 563.

Załącznik nr 4

Działalność radzieckich oficerów, wysyłanych do broniących się jeszcze rejonów miasta, miała na celu podtrzymanie słabnącego oporu Armii Krajowej, ale także – z myślą o przyszłości – wywiadowcze rozpracowanie jej struktur... Celem tej polityki, opartej w wielkim stopniu na mistyfikacji, było stłumienie niezależnych od Moskwy polskich działań niepodległościowych, najchętniej rękami samych Niemców. Chodziło także o wywołanie wrażenia, że tylko ZSRR i PKWN są w stanie zapewnić Polakom wyzwolenie spod niemieckiej okupacji i zaspokojenie podstawowych potrzeb.

„Gazety Wojenne”, nr 61, d. 1209.

Załącznik nr 5

